

درس حقوق مدنی ۴ (الزام‌های خارج از قرارداد)

دکتر محمدمهدی مقدادی / دانشیار دپارتمان حقوق دانشگاه مفید

۱. معرفی درس:

دانشجویان گرامی، پس از آن که با بحث اشخاص و محجورین (حقوق مدنی ۱)، اموال و مالکیت (حقوق مدنی ۲) و قواعد عمومی قراردادها و تعهدات قراردادی (حقوق مدنی ۳) آشنا شدید، اینک در این درس با تعهدات و الزامات خارج از قرارداد آشنا خواهید شد (حقوق مدنی ۴) که یکی از بخش‌های مهم و پر کاربرد حقوق مدنی است و از آن با عنوان «مسئولیت مدنی» هم تعبیر می‌شود. مسئولیت مدنی: تعهد و التزام شخص، به جبران خسارت وارده به دیگری است که محور اصلی مباحث این درس خواهد بود.

در گذشته زندگی انسان‌ها محدود و ساده بود و به ندرت اتفاق می‌افتاد که کسی در قبال زیان و خسارت وارده به دیگری مسئول شناخته شود، اما با تحول شیوه زندگی، پیدایش حرفه‌های گوناگون و توسعه چشمگیر صنایع و تکنولوژی، مراودات و برخوردها افزایش یافت و حوادث و سوانح فراوانی را در دامن زد. به گونه‌ای که امروزه هیچ گونه فعالیت اجتماعی را نمی‌توان یافت که در خسارت و مسئولیت مدنی مطرح نباشد. (به عنوان نمونه: حوادث ناشی از سوانح رانندگی و حمل و نقل زمینی، هوایی و دریایی، خسارات ناشی از صنایع، تولید و عرضه محصولات خوراکی و دارویی و بهداشتی، حوادث ناشی از درمان و اقدامات پزشکی، حوادث ورزشی، خسارت زیست محیطی و زیان‌های ناشی از تبلیغات و فعالیت رسانه و فضای مجازی).

حقوق ایران بخشی از مباحث جبران خسارت را تحت عنوان «ضمان» از فقه اسلامی گرفته (در مقررات قانون مدنی) و بخش زیادی را نیز تحت عنوان مسئولیت مدنی (liability) از

حقوق کشورهای غربی از جمله فرانسه اقتباس کرده است(در قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹).

همان گونه که اشاره شد مسائل مسئولیت مدنی فراوان، متنوع و همواره در حال تحول و گسترش است و تحولات آن به اندازه ای سریع است که گاه نظام قانونگذاری فرصت بررسی و پاسخگویی به آن را ندارد، از این رو لازم است دادگاه ها و رویه قضایی باید هدایت صاحب نظران حقوق (دکترین) و بهره گیری از تجارت کشورهای موفق با توجه به قواعد کلی و نیازهای اجتماعی، چاره جویی کرده و تدابیر و قواعد مناسبی را ایجاد کنند. بدین جهت رویه قضایی و مطالعات تطبیقی جایگاه خاصی در مسئولیت مدنی دارند.

این درس شما را با این مباحث مهم (قواعد جبران خسارت وارده از اعمال زیان بار) آشنا می سازد، و ضمن معرفی مبانی و منابع مسئولیت مدنی، شرایط و تحولات مسئولیت مدنی را بیان کرده و مقررات مرتبط قانونی را مورد تحلیل قرار می دهد.

سرفصل های درس:

- مفاهیم پایه در مسئولیت مدنی
- تفاوت مسئولیت مدنی با مسئولیت کیفری و مسئولیت قراردادی
- تحولات مسئولیت مدنی و منابع قانونی مسئولیت مدنی؛ معرفی قانون مسئولیت مدنی ۱۳۳۹ و سایر مقررات مربوط
- مبانی حقوقی مسئولیت مدنی : ۱. نظریه تقصیر (خطا) ۲. نظریه خطر
- مبانی حقوقی مسئولیت مدنی : ۳. نظریات واسطه ، ۴. نظریه تضمین حق ۵. نظریه قابلیت انتساب
- مبانی فقهی مسئولیت مدنی و اسباب انتفای مسئولیت مدنی
- ارکان مسئولیت مدنی : ۱. ضرر ۲. فعل زیان بار ۳. رابطه سببیت

- انواع ضرر : ۱. مالی، ۲. معنوی، ۳. جانی و بدنی
- سایر انواع زیان: ضرر آینده، فرصت از دست رفته، عدم النفع، ضرر جمعی
- شرایط ضرر قابل مطالبه
- بررسی رابطه سببیت، تعدد اسباب و نقش قوه قاهره (فورس ماژور)
- منابع مسئولیت مدنی (ضمان) در حقوق ایران: ۱. ایفای ناروا، ۲. اداره مال غیر
- ۳. استیفاء
- ۴. غصب
- مروری بر مسئولیت های مدنی خاص مانند مسئولیت مدنی ورزشی، مسئولیت مدنی پزشکی، مسئولیت مدنی خسارات مربوط محیط زیست

منابع درس و امتحان:

منبع اصلی مطالب تدریس شده در کلاس به همراه قوانین و مقررات مربوط (از جمله قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی) است .

کتاب اصلی که می توانید مطالب کلاس را در آن دنبال کنید: **مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)** نوشته: دکتر سیدحسین صفایی و دکتر حبیب الله رحیمی: انتشارات سمت

سایر منابع مفید:

۱. کتاب حقوق مدنی: الزامهای خارج از قرارداد (ضمان قهری) دکتر ناصر کاتوزیان، ناشر: انتشارات سمت تهران.
۲. کتاب مسئولیت مدنی دکتر علی عباس حیاتی، ناشر: میزان تهران.
۳. کتاب مسئولیت مدنی دکتر علی رضا باریکلو، ناشر: دانشگاه تهران
۴. کتاب مسئولیت مدنی در فقه امامیه دکتر محمد حکمت نیا، ناشر: بوستان کتاب قم

ارزیابی و امتحان: فعالیت کلاسی ، تحقیق و ارائه کلاس تا دو نمره / میان ترم: پنج نمره / پایان

ترم: پانزده نمره

برقراری ارتباط: mmeghdadim@gmail.com